

honderd meter verwijderd. Misschien is het daaraan te danken, dat mijn voerplaats zich in een druk bezoek verheugt; wellicht óók, omdat ik voor water zorg. Mijn bezoekers zijn: merels, enkele koperwieken, musschen in soorten, vinken, koolmeezen, enkele spreuwen, eenige eksters één roodborst. De merels tiranniseeren de andere vogels niet, doch verjagen elkander ijverig en vechten ook onderling. De vinken hebben het ook wel eens met elkander te kwaad. De musschen bekommeren zich om de schermutselingen heelemaal niet. Bij verontrusting (oorzaak gewoonlijk niet waarneembaar) gaan van *alle* vogels nagenoeg altijd eenige exemplaren onverstoorbaar door voedsel op te pikken. Alleen wanneer een ekster neerstrijkt en met groote sprongen vooruitschiet gaat alles aan den haal. De eksters pikken onveranderlijk een aantal stukken brood op, houden deze in den snavel vast en gaan er mee van door. Zelden eten zij iets ter plaatse; hennepzaad en zonnepitten raken zij niet aan. De koolmeezen eten opgehangen pinda's en stukjes spek, doch pikken ook wel Sluys' voer van den grond, waarmede zij dan snel wegvliegen. Stukjes brood versmaden zij ook niet. Eénmaal verscheen een zwarte specht, rukte een brok voor de meezen bestemd spek af en ging er mee van door. Nu en dan verschijnt ook een eekhoorn op het slagveld, in welk geval het vogelenheir zich snel uit de voeten maakt. Eén wijfjes-merel verschijnt, zoodra ik des morgens in den tuin kom en gaat dan vlak vóór mij staan wachten op de goede gaven; en ook de roodborst waagt zich dan tot op een meter afstand.

HENRI POLAK.

Otter. Op 28 Dec. werd in Spijk (bij Gorinchem), een otter geschoten, een wijfje, met een totale lengte van 1.15 m. en een gewicht van 14 pond. Volgens mededeelingen van de bevolking was dit sinds 10 jaar niet meer het geval geweest. De strenge koude zal wel de oorzaak zijn, dat het dier zich dicht bij den mensch gewaagd heeft. Juist omdat de otter tot de minder algemeene dieren in ons land behoort, meende ik, deze vangst even te moeten vermelden.

Gorinchem.

Dr. J. C. VAN DER STEEN.

Nog eens uitkijken. In een opstel van mej. Dr. B. Polak in „Natura” van Januari '34 lees ik het volgende:

„Hoe komt het, dat weliswaar slootjes, de Giethoornsche plassen, waar zij 1 à 1.15 m. diep zijn, wel verlanden, maar de groote meren, zooals Naardermeer, Loosdrechtsche plassen, Haarlemmermeer, niet? Het bleek, dat deze daarvoor te diep zijn; op een diepte van ruim 3 m., welke deze wateren meestal bezitten, heeft geen verlanding plaats, omdat er hoogstens eenige drijvende waterplanten en plankton in voorkomen, doch geen scheren en waterlelies, die zulks zouden moeten bewerken”.

Het komt mij voor, dat wij deze bewering in haar eenvoud en algemeenheid niet mogen aanvaarden en wel allermint voor het Naardermeer. Het is een groot geluk, dat dit natuurmonument in zijn ongereptheid een uitmuntende gelegenheid geeft tot bestudeering van de verlandingsverschijnselen. Ik ken het nu reeds sedert veertig jaren en al dien tijd is de verlanding op het Bovenste Blik vrijwel gelijk nul gebleven, ofschoon het toch niet dieper is dan anderhalven meter. Ook op het Wijde Blik heeft weinig of geen veenvorming plaats. Wel is er eenige verlanding langs de oevers maar dan hoofdzakelijk door uitgroei van riet, lischdodden en andere oeverplanten.

Waarom blijven deze ondiepe wateren nu blank? Ik meen, dat hier de wind van veel invloed is. Reeds bij matigen wind krijgen we er een golfbeweging, die tot op den bodem reikt. Al heel gauw krijgen die golven witte koppen. Het water is zodoende zuurstofrijk en ook de groene deken van wieren en bronmos, die den bodem grootendeels bedekt, levert veel zuurstof. Daardoor zullen de afgestorven plantenresten volledig vergaan. De begroeiing van de „open” plekken is nog al uiteenlopend: het Bovenste Blik is weinig begroeid, het Spookgat en het Wijde Blik nog al dicht.

In de beschutte gedeelten geschiedt de verlanding heel snel b.v. in het Doolhof in Jan Hagens bosch.

Dat waterlelies en scheeren zouden gaan ontbreken wanneer het water dieper wordt dan 3 m., lijkt mij ook niet geheel juist. Dat moeten we nog eens nameten o.a. in de wielen, walen, kreken en braken, die door dijkbreuk zijn ontstaan langs de Zuiderzee en de groote rivieren.

Het is niet voldoende, deze dingen alleen te bestudeeren in het Naardermeer.

Ook denk ik wel, dat er nog andere factoren bij betrokken zijn dan wind en stortregens.

JAC. P. THIJSSSE.

Van vogels in Skandinavië. Gepasseerden nazomer heb ik eens naar enkele Esperantisten geschreven in de Skandinavische landen. Dank zij deze taal, geeft zulks thans geen moeite meer. Ik wilde namelijk graag iets naders weten over het leven der kraaiïvogels in de Skandinavische landen. Het meest interesseerde mij onze wintergast de grijze kraai (*Corvus cornix*).

Nu laat ik maar dadelijk zeggen, deze onze wintergasten staan daar slecht aangescheven als

nestroovers bij kleine vogels. Een Esperantist te Haparanda schreef mij 't volgende: „De grijze kraaien nestelen ten westen onzer plaats in 't sparrewoud en gaan naar 't N.O. de toendra's afstroopen langs de zoomen waar in massa groeit de arctische braambes (*Rubus Chamaemorus*) maar waarin ook ons lieflijkste vogeltje broedt, namelijk het Noordsch Blauwborstje (*Erithacus suecicus*). Trots het gewirwar dier struiken, wordt maar al te dikwijls een dergelijk nestje juist door hen uitgeroofd.”

Een Esperantist te Stockholm schreef mij het volgende betreffende de grijze in hun land: „De grijze kraai wordt in Zweden niet gewaardeerd want ze is een nestroover, ze rooft de nesten van lijsters en andere vogels. Voorts kan ik U melden schrijft hij, dat niet alle grijze kraaien bij ons in Zuid-Zweden wegtrekken. In en bij elke stad in Zuid Zweden ziet men midden in den winter grijze kraaien, doch ten platten lande zijn ze dan schoon weg.”

Een ander Esperantist te Lerbäck schreef mij 't volgende: „We zijn niet erg gesteld op die grijze roovers, ze hebben in ons land hun broedplaats vanaf het uiterste zuiden tot aan den 66sten N.-Breedtegraad, doch in het centrum van ons land broedt verreweg de grootste massa. Voorts geeft deze Esperantist verdere beschouwingen over andere soorten. Hij schrijft „de zwarte kraai (*Corvus corone*) is ook bij ons standvogel; vertrekken doet zij niet, trots de strenge Zweedsche winters. Het torenkraaitje (*Colaeus monedula*) trekt uit het centrum naar het zuiden van het land, doch verlaat het land niet in den winter”; voorts vermeldt hij dat de roeken (*Corvus frugilegus*) uitsluitend wegblijven in Zuid Zweden. Noordelijker dan Upsala treft men hen zelden aan, doch deze vogels doen nog al schade aan het zaaisel der boeren doordat ze onop-houdelijk op zoek zijn naar larven en wormen in den akkerbodem. De roeken verlaten vroegtijdig in den herfst hun land. Ook schrijft deze correspondent dat de raven (*Corvus corax*) lang niet zeldzaam zijn door het geheele land, doch in hoofdzaak in het centrum voorkomen langs de bergketen waar deze vogels op rotsen nestelen, doch overigens, ook op de allerhoogste boomen; nooit troepsgewijze, maar hier en daar een paar, evenals de zwarte kraai ten onzent pleegt te doen.

Een correspondent te Drontheim in Noorwegen schreef mij 't volgende: „de grijze kraai broedt bij ons algemeen en plundert nog al eens de nesten van den bruinvlerklijster en andere, ook overigens is het een rakker hier aan de kust. Wanneer 't zeewater terugloopt bij laag tij en de fjord-rotskust hier en daar glooiingen heeft met spleten en kuilen waarin water achterblijft, wec dan de garnalen en kleine vischjes, want hij weet ze met behendigen snavelslag te bemachtigen en voert ze mee naar z'n jongen ergens hoog op een boom. De grijze kraai nestelt bij voorkeur in het pijnwoud hoog op de glooiingen der bergen. Bij de aanplantingen in de laatste jaren, wordt steeds meer de voorkeur gegeven aan den Noordschen bergspar maar ook hier weer, de grijze kraai weet zich aan te passen door ook in dit geboomte te nestelen. Een heel enkele maal gebeurt het, dat de grijze kraai op de rots nestelt”.

Verder schrijft deze correspondent uit Drontheim, dat de roek in hun land niet voorkomt, wel echter de torenkraai doch alleen in het zuidoostelijk deel van het land. De zwarte kraai komt ook bijna in geheel hun land voor, schrijft hij, uitgezonderd dan het noordelijk deel.

Ook deze Esperantist bericht: „de raaf zien we dagelijks zoo we even buiten de stad zijn; hij is heel gewoon hier. Doch deze reus onder de kraaien is buitengewoon voorzichtig en onderscheidt reeds op een afstand een jager met geweer van een gewoon mensch waarvan hij niets te duchten heeft. Ook bij hen broeden de raven op zekere afstanden van elkaar, hier op een zeer hoogen pijnboom met gladden stam en onbeklimbaar, daar weer op een hooge overhellende rots. Bij hun nestbouw blijkt weer het intellect dezer vogels door het uitkiezen van de veiligste plekken voor hun nest.

Dan heb ik ook nog een schrijven van een Deensch Esperantist uit Randers.

Deze schreef mij 't volgende: „De grijze kraaien nestelen bij ons in Denemarken ook wel in alleen staande hooge boomen in 't uiterste noorden van ons land, doch meer nog nestelen ze in het midden des lands daar waar zich flinke bosschen bevinden. Gedurende den winter blijven ook bij de Deensche groote steden enkele grijze kraaien over, schrijft hij, niet alle gaan zuidwaarts.

Voorts meldt deze correspondent dat de zwarte kraai, roek en torenkraai ook in geheel Denemarken voorkomen, alleen de raaf is er uiterst zeldzaam en sterft uit als gevolg van het nesten-uithalen door domme lieden reeds in het verleden gepleegd.

Tot zoover de brieven van deze verschillende Skandinaviërs. Wat mij het meest interesseerde was, dat de grijze kraaien zoo hoog noordwaarts nog broeden. In verband daarmee wil ik nog even weer aanhalen wat een IJslandsche Esperantist mij drie jaar geleden schreef, namelijk, dat de spreeuw (*Sturnus vulgaris*) dus dezelfde soort als bij ons ook, nestelt op de daken der huizen in Reykjavik, ja dat het bij de milde IJslandsche korte zomers reeds enkele keeren gebeurd is, dat de spreeuw heeft gebroed in hun tweede stad Akureyri, die nog belangrijk noorderlijker ligt dan de hoofdstad.

Voorts wil ik nog even de aandacht vestigen op wat de Deen zoo duidelijk zegt, dat door domme lieden de raaf wordt uitgeroeid. Dit is ook volkomen van toepassing op Nederland.

Ook hier is alles wat maar even afwijkt of vreemd aandoet op 't gebied van vogels in gevaar. Men hoort direct de vraag: „zeg kun je hem niet schieten?” Ondanks alle streven tot Natuurbescherming, komt nog schier overal in den lande deze mentaliteit tot uiting, zelfs in die kringen, waar men zulks niet meer zou vermoeden.

Sch. Bedumerweg t.o. 84, Groningen.

J. H. GELDERLOOS.

Julikever. Naar aanleiding van uw schrijven in De Levende Natuur, deel ik u mede dat de Julikever vóór 1933 in de Katwijksche duinen in groot aantal voorkwam. Op zomeravonden gingen de jongens van het dorp „keveriken” vangen. Vooral met onweerachtig weer kwamen de kevers te voorschijn, dan maakten de vleermuizen er ook druk jacht op. Juist het laatste jaar werden er maar heel weinig gevangen, misschien doordat er zelden onweer geweest is, misschien ook doordat de vleermuizen er een jaar tevoren een groote opruiming onder hebben gehouden.

v. D.

Uit Amoeba. Het orgaan van den Nederlandschen Jeugdbond voor Natuurstudie bevat in de aflevering Januari-Februari 1934 eenige belangwekkende mededeelingen. Gerrit van der Heide vertelt, dat hij twee jaren achtereen, in 1932 en 1933 Kemphaantjes waarnam gedurende den winter en wel na 20 Januari 1932 en na 5 December 1933, telkens na het invallen van de vorst. In '32 waren het meer dan honderd, in '33 soms troepjes van 15, allemaal aan den Bergschen Plas en langs Schie en Rotte. Verwey en Van Oordt geven in hun Lijst op „tot in November, zelfs in December”. Nu kan Januari er ook bij.

Dany Tuinman geeft een zeer onderhoudend verslag van haar onderzoek omtrent het overwinteren van Kluten aan het Sloe. Zij heeft den indruk, dat het aantal overwintersaars afneemt. In Maart komen de trekkers terug en dan zijn ze er weer bij honderden. En in Augustus blazen ze verzamelen voor den trek.

„Begin Augustus '33 waren er in het Zuid-Sloe zeker wel 1500 bij elkaar. Je hebt wel eens een spreuwenwolk gezien? Een klutenwolk is nog heel wat anders! Een pracht-gezicht zoo'n duizend jodelende zwart-witte vogels boven je hoofd!”

Bravo, N. J. N.!!

JAC. P. TH.

AANGEBODEN:

J. Costantin: Atlas des Champignons *f* 1.75; Max Schulze: Die Orchidaceen Deutschl., D. Oesterr. u. d. Schweiz met 70 gekl. pl. geb. *f* 5.—; Warburg: Pflanzenwelt, deel I geb. *f* 3.—; Senn: Flora der West-Alpen met 144 gekl. pl. *f* 2.50; De Vries: De wonderen van het heelal 2 dln. gec. met vele afb. *f* 9.—; Willkomm-Köhne: Bilderatlas des Pflanzenreichs met 124 gekl. pl. *f* 3.50; Boerman-Knip: Nat. Hist. v. d. Hoofdakte *f* 1.50; Rabes: Hinaus ins Freie geb. geill. *f* 0.90; Garjeanne: Kern Plantk. Idem Dierk. samen *f* 0.90; B. Faujas de St. Fond: Nat. Hist. v. d. St. Pietersberg, vert. door J. D. Pasture 1802 met al de 52 platen *f* 8.—; E. Reinders: Leerb. plantk. geb. 1920 (beschadigd) *f* 0.90; Dr. P. Esser: Die Giftpflanzen Deutschl. 1910 met 112 gekl. pl. geb. *f* 3.—; Schmeil-Fitschen: Pflanzen der Heimat met 80 gekl. pl. *f* 2.25; Brehm: Kleine Schriften geb. *f* 1.—; Hanns Günther: Wunder in uns. geb. geill. *f* 1.—; Leunis: Leitfaden Nat. Hist. *f* 1.50; Dr. A. J. C. Sniijders: Uit de dierenwereld v. h. water geb. met 20 gekl. pl. *f* 2.—; Lampert: Kleines Schmetterlingsbuch met 28 gekl. pl. *f* 2.50; Dr. Brohmer: Fauna von Deutschl. *f* 2.75; Niemann: Kleines Wörterbuch der Naturwissenschaft.; Sellheim: Tierleben des Waldes; Dr. Schrader: Aus dem Liebesleben der Tiere; Dr. Dekker: Naturgeschichte des Kindes; Floericke: Spinnen und Spinnenleben, Id.: Heuschrecken und Libellen, Id.: Schnecken und Muscheln, Id.: Plagegeister, Id.: Forscherfahrt; Dr. Meijer: Rätsel der Erdpole; Nagel: Romantik der Chemie; Emch: Mathematik in der Natur; Kahn: Die Zelle; Simroth: Biologie der Tiere (2 dln.) (Goeschen); Abbé Moreau: D'ou venons nous, qui sommes nous etc. (4 dln.); Smolik: Röntgenstrahlen; Werner: Reptilien und Amphibien (Goeschen); Mahler: Physikalische Formelsammlung (Goeschen), elk *f* 0.40; Verkades Albums: Lente, Mijn aquarium, Paddenstoelen, gevuld, elk *f* 2.50; Boedijn: Vogelalbum, gevuld *f* 3.—; Naardermeer (± half gevuld) *f* 1.25; Herfst (een derde gevuld) *f* 1.—; Steenhuyzen: 60 Stereoscoop-platen *f* 2.—; Herders Konv. Lexicon 9 Bnde plus 2 Erg. Bände, halfleer (1902—1922) *f* 35.—.

Porto voor koper. Na 4 dagen geen antwoord, dan verkocht.

Adres: M. MOMMERS, Hoofd der school, Heer (L.).

Verkade's albums Kamerplanten *f* 2.50 en Paddenstoelen *f* 2.25 plus porto, exempl. in uitstekenden staat. Adres: P. VLIETSTRA, Groenelaan 49, Beverwijk.

Recueil d. trav. botan. néerl. Vol. 30, 1933, ingen. *f* 2.25; idem vol. 28, 1931 aflev. 1—2 *f* 0.25. Adres: dr. L. S. WILDERVANCK, Reitsdiepskade 3, Groningen.

